

Suomen kestävän kasvun ohjelma

RRP3-arviointitutkimushanke
Aikuissosiaalityön vaikuttavat menetelmät
Tutkimussuunnitelma

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohde

Euroopan unionin rahoittama –
NextGenerationEU

1. Tutkimuksen tarve, toteutus ja metodologia

Pohjois-Suomen YTA-alueen aikuissosiaalityölle on yhtäläistä osallisuuteen ja elämän mielekkyyteen liittyvät hyvinvoinnin haasteet, jotka heijastuvat erityisesti mielenterveyden horjumisena ja päihteiden liikkakäyttönä. Myös taloudelliset vaikeudet näkyvät keskeisinä. Koko maassa sosiaalityön järjestämistä haastavat alueiden talousvaikeudet sekä sosiaalityön ammattilaisten saatavuus, pysyvyys ja eläköityminen (STM 2022a; Tevameri 2021). Myös sosiaalipalveluiden tarpeen on ennakoitu selvityksissä edelleen lisääntyvän (Eronen ym. 2020, 2021). STM:n (2022b, 22) raportissa sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisista tavoitteista 2023-2026 ratkaisuksi esitetään palveluiden järjestämistä ja tuottamista mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ja vaikuttavasti. Vaikuttavuutta koskeva sosiaalityön tutkimus ei ole uusi asia Suomessa (ks. Kivipelto & Kotiranta 2015), mutta tutkimusrakenteiden kehittämisen, vakiinnuttamisen ja valtakunnallistamisen tarvetta on viime aikoina painotettu (ks. esim. Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, 37; Pohjola & Satka 2022). Tutkimus-, kehittämis-, innovaatio- ja osaamismallien kehittäminen on järjestämislaissa asetettu hyvinvointialueiden vastuulle (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612 § 32). Valtakunnallisen tiedontuotannon rakentumisessa keskeisenä osana on AVAIN-tietosisällön kehittäminen (Kivipelto & Tanner 2022), mikä käytännössä tarkoittaa työikäisten AVAIN-tietosisällön integroimista asiakastietojärjestelmiin (ks. [AVAIN-mittari - THL](#)).

EU:n rahoittama Suomen kestävä kasvun ohjelmaan sisältyvä RRP3 -arviointitutkimus vastaa tarpeeseen tutkimalla ja arvioimalla aiemmassa AIKUMETOD- tutkimuksessa (2021–2022) mallinnettuja voimavaralähtöistä asiakastyön prosessia ja taloussosiaalityötä (ks. [JYX - AIKUMETOD \(jyu.fi\)](#)). Voimavaralähtöisellä paneutuvalla asiakastyöllä pyritään muuttamaan järjestelmä- ja ongelmalähtöisen aikuissosiaalityön perinnettä. Taloussosiaalityö pyrkii vahvistamaan asiakkaan taloudellista toimintakykyä ja edistämään haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten hyvinvointia ja taloudellista vakautta. Menetelmien vaikutuksista on laadittu useita tieteellisiä julkaisuita (esim. Kivipelto & Matthies 2024; Kuorikoski 2022; Kuorelahti 2022). Tutkimus toteutetaan Pohjois-Suomen YTA-alueen tasoisesti neljällä hyvinvointialueella. Prosessin etenemistä tuetaan Jyväskylän yliopiston sosiaalityön säännöllisessä tieteellisessä ohjauksessa.

Pohteella fokus on voimavaralähtöisessä asiakastyössä (ks. [mallinnus](#)). Voimavaralähtöisellä asiakastyöllä pyritään auttamaan ja tukemaan aikuisia, joilla on mittava tuen tai avun tarve eikä muu SHL palvelu ole tarpeellinen, sopiva tai riittävä vastaamaan siihen. Tutkimus toteutetaan laadullisia menetelmiä ja määrällisiä menetelmiä käyttävänä käytäntötutkimuksena. Tutkivan sosiaalityöntekijän ympärille rakennetaan sosiaalialan ammattilaisten ydinryhmä, joka soveltaa voimavaralähtöistä asiakastyön menetelmää ja dokumentointia tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuvien asiakkaidensa kanssa työssään. Ydinryhmä ja osa tutkimusasiakkaita myös haastatellaan tutkimuksen aikana. Tavoitteena on koota 10-20 ammattilaisen ydinryhmä työikäisten (18 - 65) SHL sosiaalipalveluiden työntekijöistä ja saada tutkimusaineistoa noin 100 asiakasprosessista painottaen erityisen tuen tarpeessa olevia ja paljon palveluita käyttäviä asiakkaita.

Tutkimusteoreettisesti tutkimus perustuu KAIMEr-teorian tunnettuun mallinukseen sosiaalityön tuloksellisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Tutkimus tunnistaa näkyviä ja näkymättömiä mekanismeja (M), jotka saavat aikaan tai estävät toivottuja vaikutuksia (R) kontekstin (K), toimijoiden (A) ja interventioiden (I) yhteisvaikutuksena. Lähtökohtana on, että sosiaalityön vaikuttavista käytännöistä rakentuu tietoa siinä ympäristössä, jossa toiminta tapahtuu (ks. Matthies, Svenlin & Turtiainen toim. 2021). Siten kun KAIMEr-teorian ja AVAIN-tietosisällön avulla tuotetaan tietoa

sosiaalityöstä, näyttöä vaikuttavuudesta saadaan juuri nimenomaisessa ympäristössä ja olosuhteissa (Karjalainen, Kivipelto, Liukko & Muurinen 2021, 30).

2. Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimushankkeessa vastataan kysymyksiin:

- 1) Millaisia vaikutuksia voimavaralähtöinen asiakastyö tuottaa?
- 2) Miksi ja missä tilanteissa voimavaralähtöinen asiakastyö tuottaa suotuisia vaikutuksia?
- 3) Mitä vaikuttavan voimavaralähtöisen sosiaalityön onnistuminen vaatii sosiaalityön järjestämiseltä ja olosuhteilta?

Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on vahvistaa valtakunnallisia tutkimusrakenteita juurruttamalla rakenteista asiakastyön dokumentointia, vahvistaa sosiaalityön tutkimus-, kehittämis-, innovaatio- ja osaamisrakenteita kehittämällä yhteistyöaluetason käytäntötutkimusta, lisätä hyvinvointialueen aikuissosiaalityön henkilöstön menetelmäosaamista sekä edistää akateemista tutkimusta aikuissosiaalityön toimintaedellytyksistä ja vaikutuksista.

4. Aineistot ja analyysi

Tutkimusaineisto muodostetaan 1) laadullisesta asiakasprosessin dokumentointiaineistosta ja aikuisväestön hyvinvointimittarista, 2) työntekijöiden ja asiakkaiden haastatteluista, 3) reflektiosessioiden muistiinpanoista ja materiaaleista sekä 4) tutkijasosiaalityöntekijän osallistuvan havainnoinnin avulla laatimalla tutkimuspäiväkirja-aineistosta. Aineistojen hankinnassa pyritään mahdollistamaan YTA-aluetasoisien tiedon tuottaminen, vaikka toisilain alaista tutkimusaineistoa ei voida yhdistää yhteiseen tutkimusrekisteriin.

Asiakastietoihin pohjautuva aineisto koostuu työikäisten asiakassuunnitelmista, asiakassuunnitelmien arvioista sekä muusta asiakastietojärjestelmän aineistosta niiden asiakkaiden osalta, jotka osallistuvat tutkimushankkeeseen. Aikuisväestön hyvinvointimittari ([Aikuisväestön hyvinvointimittari versio 2.9.pdf \(socca.fi\)](#)) täytetään asiakkaan kanssa asiakassuunnitelman teon ja asiakassuunnitelman päivittämisen yhteydessä. Tutkijasosiaalityöntekijä haastattelee osan asiakkaista. Asiakkaat informoidaan ja he päättävät itse osallistuvatko tutkimukseen vai eivät. Osallistuvilta asiakkailta pyydetään kirjallinen suostumus, joka on mahdollista peruuttaa tutkimuksen etenemisen ajan.

Yliopistonopettaja Tuija Kuorikoski Jyväskylän yliopistosta haastattelee toteutuksen ydinryhmään kuuluvat työntekijät ennen ja jälkeen aineistonkeruun ryhmämuotoisella haastattelulla.

Tutkijasosiaalityöntekijä ja ydinryhmä tapaavat suljetussa reflektioryhmässä 5-10 kertaa tutkimuksen aineistonkeruun. Reflektiotapaamisilla työstetään ja käydään läpi kokemuksia tutkimuksen aineistonkeruun etenemisestä, tutkittavan menetelmän käytön onnistumisesta ja merkityksestä sekä asiakkaiden kiinnittymisestä menetelmälliseen työhön. Tutkijasosiaalityöntekijä kokoaa reflektiosessioista muistiota ja rakentaa tutkimuksen ajan osallistuvan havainnointiin perustuen tutkimuspäiväkirja-aineistoa.

5. Aikataulu

Valmisteluvaihe 1.6.2024 - 31.10.2024	Aineistonhankinta 1.11.2024 - 31.12.2024	Aineistonhankinta 1.1.2025 - 30.6.2024	Analyysi- ja raportointivaihe 1.7.2025 - 31.12.2025
---	--	--	---

Valmistellaan ja esitellään osatutkimus alueellisista palveluista vastaaville työntekijöille	Ydinryhmään kuuluvat ammattilaiset tarjoavat valituille asiakkailleen mahdollisuutta osallistua tutkimukseen	Ydinryhmään kuuluvat ammattilaiset toteuttavat voimavaralähtöistä asiakastyötä tutkimusasiakkaiden kanssa	Tutkimusaineistot analysoidaan laadullisin menetelmin ja vaikutukset tunnistetaan aineistosta KAIMEr - teoriaa soveltaen
Sovitaan mahdollisesta Pohteen ohjausryhmästä ja ohjausryhmän tapaamisista koskien osatutkimuksen toteuttamista	Asiakkaat informoidaan sekä informointipohjan että keskustelun avulla	Tutkijasosiaalityöntekijä reflektoi menetelmän käyttöä työntekijöiden kanssa sovitus	Tulokset esitetään Pohteelle ja muulle yleisölle
Laaditaan alueellinen tutkimussuunnitelma ja haetaan tutkimuslupa	Asiakailta pyydetään kirjallinen lupa	Ydinryhmän sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat päivittävät asiakkaille työikäisten asiakassuunnitelman ja Aikuisväestön hyvinvointimittarin	Laaditaan tutkimusraportti
Laaditaan alustava julkaisusuunnitelma	Ydinryhmän sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat tekevät asiakkaiden kanssa työikäisten asiakassuunnitelman ja Aikuisväestön hyvinvointimittarin	Tutkijasosiaalityöntekijä kokoaa tutkimusaineistoa asiakaskohtaisiin Excel - tiedostoihin asiakassuunnitelmista ja muista asiakastietojärjestelmäaineistosta	Tutkijasosiaalityöntekijä kirjoittaa aineistosta 1-2 tieteellistä artikkelia väitöskirjatutkimusta varten
Laaditaan aineistonhallintasuunnitelma tutkimusaineiston tutkimuseettistä ja tietoturvallista hankintaa, säilyttämistä ja analysointia varten	Ydinryhmään kuuluvat ammattilaiset toteuttavat voimavaralähtöistä asiakastyötä tutkimusasiakkaiden kanssa	Tutkijasosiaalityöntekijä reflektoi menetelmän käyttöä työntekijöiden kanssa	Laaditaan suunnitelma tulevaa tutkimusyhteistyötä ja - rakenteita ja kehittämistarpeita varten
Laaditaan kirjallinen lupa- ja informointipohja tutkimukseen osallistuvia asiakkaita varten	Tutkijasosiaalityöntekijä reflektoi menetelmän käyttöä työntekijöiden kanssa	Yliopistonopettaja haastattelee tutkimuksen ydinryhmän	Laaditaan jatkosuunnitelma voimavaralähtöisen asiakastyön menetelmän juurruttamista varten
Valitaan ydinryhmäksi 10-20 ammattilaista Pohteen SHL-prosessin mukaisesta työstä	Tutkijasosiaalityöntekijä haastattelee osaa asiakkaita		Kirjoitetaan yhteinen tieteellinen artikkeli kansainväliseen vertaisarvioituun tieteelliseen aikakauslehteen yhdessä tieteellisen ohjauksen ja muiden YT-alueiden tutkivien sosiaalityöntekijöiden kanssa
Sovitaan hankkeen tieteellisen ohjauksen säännönmukaisesta toteuttamisesta	Tutkijasosiaalityöntekijä kokoaa tutkimusaineistoa asiakaskohtaisiin Excel - tiedostoihin asiakassuunnitelmista ja muista asiakastietojärjestelmäaineistosta		
Koulutetaan ydinryhmä voimavaralähtöiseen asiakastyöhön ja dokumentointiin			
Yliopistonopettaja haastattelee tutkimuksen ydinryhmän			

6. Julkaisusuunnitelma

Tutkimusaineiston analyysien perusteella laaditaan yhteinen vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli kansainväliseen sosiaalityön tieteelliseen aikakausjulkaisuun. Tutkijasosiaalityöntekijä laatii 1-2

väitöskirjatutkimukseen sisällytettävää tieteellistä vertaisarvioitua artikkelia joko suomalaiseen ja kansainväliseen tieteelliseen aikakausjulkaisuun. Tutkimuksesta laaditaan yhteinen tutkimusraportti. Tuloksista kootaan ammattilaiskäyttöön myös podcasteja tai muuta some-pohjaista materiaalia.

6. Aineistonhallinta

Aineiston käsittelyssä noudatetaan Tietoarkiston ([Tunnisteellisuus ja anonymisointi - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](https://tuni.fi)) ohjeistusta. Tutkijasosiaaliryöntekijä vastaa siitä, ettei muistioihin tai tutkimuspäiväkirjaan kirjoiteta tutkimuskysymysten kannalta epäolennaisia tietoja eikä sellaisia tietoja, joiden perusteella yksittäiset asiakkaat tai ryöntekijät olisivat tunnistettavissa. Tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistetaan tai karkeistetaan. Henkilötietoja sisältävät asiakasasiakirja-aineistot ja litteroidut haastattelut anonymisoidaan tai pseudonymisoidaan siten, ettei tunnistaminen ole mahdollista ilman koodiavainta. Digitaaliset aineistot säilytetään tietoturvallisesti Pohteen tietosuojavastaavien ja tutkijasosiaaliryöntekijän jatko-opinnoista vastaavan yliopiston ohjeistuksia noudattaen. Tutkijasosiaaliryöntekijä säilyttää fyysiset aineistot lukitussa turvakaapissa. Digitaaliset ja fyysiset aineistot hävitetään sitten, kun tutkijasosiaaliryöntekijän väitöskirja on valmistunut tai julkaisusuunnitelman mukaista tutkimuksellista perustetta ei enää ole. Erillinen aineistonhallintasuunnitelma päivitetään tarvittaessa ajantasaiseksi sen ajan, kun aineistoja säilytetään.

RRP3 -aineistonkeruun osalta tutkimuslupaa ja tietolupaa haetaan 10/2024. Väitöskirja-artikkeleiden osalta tutkimus- ja tietolupaa haetaan päivitettäväksi heti, kun tutkijasosiaaliryöntekijä Eino Tuohinon jatko-opinnoista vastaavat tahot ovat virallisesti selvillä.

7. Eettinen tarkastelu

Tutkimuksessa noudatetaan kaikilta osin hyvää tieteellistä käytäntöä siten kuin se määritellään Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (ks. [Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarvointi Suomessa \(tenk.fi\)](https://tenk.fi)) ohjeistuksessa, mutta eettistä ennakkoarviointia ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta ei arvioida tarvittavaksi.

8. Tutkimusryhmä

Eino Tuohino, tutkijasosiaaliryöntekijä, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Petri Vuorijärvi, tutkijasosiaaliryöntekijä, Kainuun hyvinvointialue
Johanna Alatalo, tutkijasosiaaliryöntekijä, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
Liisa Häkkinen, tutkijasosiaaliryöntekijä, Lapin hyvinvointialue
Aila-Leena Matthies, sosiaaliryöntekijän professori, Jyväskylän yliopisto
Kati Turtiainen, sosiaaliryöntekijän professori, Jyväskylän yliopisto
Tuija Kuorikoski, yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopisto

9. Liitteet

Tietolupahakemus
Lista muuttujista ja määrittelyistä, liitteeksi tietolupahakemukseen
Haastattelurunko ammattilaisille
Haastattelurunko asiakkaille
Tietosuojailmoitus ammattilaisille
Tietosuojaseloste ja vaikutustenarvointi

Tutkimustiedote ammattilaisille
Tutkimustiedote asiakkaille
Suostumuslomake asiakkaille
Suostumuslomake ammattilaisille

10. Lähteet

[Aikuisvaeston hyvinvointimittari versio 2.9.pdf \(socca.fi\)](#)

AVAIN-mittari - THL

Eronen, A & Hiilamo, H & Ilmarinen, K & Jokela, M & Karjalainen, P & Karvonen, S & Kivipelto, M & Knop, J & Londén, P (2021) Sosiaalibarometri 2021. Koronakriisi ja palvelujärjestelmän joustavuus. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

Eronen, A & Hiilamo, H & Ilmarinen, K & Jokela, M & Karjalainen, P & Karvonen, S & Kivipelto, M & Koponen, E & Leemann, L & Londén, P & Saikku, P (2020) Sosiaalibarometri 2020. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

[Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa \(tenk.fi\)](#)

Juhila, K. (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa A. Jokinen, & K. Juhila (toim.), *Sosiaalityö aikuisten parissa* (pp. 48-81). Vastapaino, Tampere.

Juhila, K (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino, Tampere.

Karjalainen, P & Kivipelto, M & Liukko, E & Muurinen, H (2021) Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö: opas ammattilaisille. THL, Helsinki.

Karjalainen P, Metteri A, Strömberg-Jakka, M (2019) TIEKARTTA 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Kivipelto, M., & Matthies, A.-L. (2024) What enables ‘real social work’ in adult social work? : Examining mechanism-based explanations. *European Social Work Research*, 2(1), 53-68.
<https://doi.org/10.1332/27551768y2024d000000009>

Kivipelto M, Tanner N (2022) AVAIN-mittari rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuottajana. Julkaisussa Liukko E, Muurinen H, Kokkonen T, Santalahti V (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki, 111–114.

Kivipelto, M., & Kotiranta, T. (2015) Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin kriittinen eetos saatava takaisin. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 1(2). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/51208>

Kuorelahti, M. (2022) Yhteisöllisten ja luontolähtöisten menetelmien vaikuttavuus aikuissosiaalityössä. *Tutkiva sosiaalityö*, 2022, 57-81.

http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/data/_uploaded/file/tutkivasosiaalityo2022-valmis-valmis.pdf

Kuorikoski, T. (2022) Client documents in social work with adults as research data : scoping review of opportunities and challenges. *Nordic Social Work Research, Early online*.
<https://doi.org/10.1080/2156857x.2022.2130406>

Kohti vaikuttavaa aikuissosiaalityötä hyvinvointialueilla; <https://www.chydenius.fi/fi/media/703>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612. Annettu Naantalissa 29.6.2021.

Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati (toim.) (2021) Aikuissosiaalityö – Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gaudeamus, Helsinki.

Pohjola, A., & Satka, M. (2022) Sosiaalialan tietoperusta sosiaali- ja terveydenhuollon uudessa palvelujärjestelmässä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 30(3), 289–295. <https://doi.org/10.30668/janus.121374>

STM (2022a) Sote-uudistus. Toimeenpanon tilannekuva. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Helsinki.

STM (2022b) Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2023–2026. Julkaisuja 18/2022. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Helsinki.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (2023) Tiedosta arviointiin. Tavoitteena paremmat palvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Alueellinen asiantuntija-arvio, syyskuu 2023. Päätösten tueksi 18/2023. Helsinki.

Tevameri, T. (2021) Katsaus sote-alan työvoimaan Toimintaympäristön ajankohtaisten muutosten ja pidemmän aikavälin tarkastelua. Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM toimialaraportit 2021:2.

[Tunnisteellisuus ja anonymisointi - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](#)

[JYX - AIKUMETOD \(jyu.fi\)](#)